

Planta Europa: Saving the Plants of Europe; the European Plant Conservation Strategy. Salisbury (UK) : Plantlife International, Strasbourg (France) : Council of Europe, 2002, 39 p.

Planta Europa: A Sustainable Future for Europe; the European Strategy for Plant Conservation 2008–2014. Salisbury (UK) :

Plantlife International, Strasbourg (France) : Council of Europe, 2008, 63 p.

RNDr. Ľuboš Halada, CSc.,

lubos.halada@savba.sk

Ústav krajinskej ekológie SAV, pobočka Nitra, Akademická 2, P. O. Box 22, 949 10 Nitra

V roku 2010 Európska komisia vykonala podrobné hodnotenie plnenia akčného plánu (EK, 2010) a posúdila, ako sa pokročilo v prípade každého zo 150 opatrení. Hlavným záverom hodnotenia je, že aj keď sa v niektorých oblastiach dosiahol významný pokrok (napríklad v budovaní sústavy chránených oblastí EÚ NATURA 2000 a znížení znečistenia sladkovodných ekosystémov z bodových zdrojov), celkový cieľ, ktorým je zastavenie straty biodiverzity do roku 2010, sa nespínil. Z hodnotenia vyplýva, že biodiverzita v Európe je aj naďalej vážne ohrozená z dôvodu prílišného zaťažovania životného prostredia (napríklad zmenami využívania pôdy, znečisťovaním, inváznymi druhmi a zmenou klímy). Napriek tomu však správa uvádza, že za posledné dva roky sa dosiahol badateľný pokrok. Vďaka cieľným opatreniam sa podarilo zvrátiť úbytok ohrozených druhov a biotopov. Sústava NATURA 2000 sa podstatne rozšírila a v súčasnosti pozostáva z približne 26 000 lokalít, čo predstavuje 18 % rozlohy EÚ. Rozsah financovania z programu LIFE+ bol rozšírený tak, aby pokrýval širšie otázky biodiverzity a podporoval

Európska stratégia ochrany biodiverzity

Tlak na biodiverzitu, spôsobený aktivitami človeka, sa neustále stupňuje. Súčasná rýchlosť vymierania druhov nemá obdobu, odhaduje sa, že druhy vymierajú 100- až 1 000-krát rýchlejšie ako je prirodzená rýchlosť vymierania. Podľa údajov FAO až 60 % svetových ekosystémov je degradovaných alebo využívaných neudržateľným spôsobom, 75 % populácií rýb je nadmerne využívaných alebo zdecimovaných a 75 % genetickej diverzity poľnohospodárskych plodín bolo stratených od roku 1990 (EK, 2011).

Európska únia a jej členské štáty sú zmluvnými stranami *Dohovoru o biologickej diverzite OSN (CBD)*. Premiéri krajín EÚ už v roku 2010 vytýčili cieľ zastaviť pokles biodiverzity do roku 2010 a obnoviť biotopy a prírodné systémy. V roku 2002 sa pridali k 130 hlavám štátov, ktoré sa dohodli výrazne znížiť rýchlosť úbytku biodiverzity na globálnej úrovni do roku 2010. V roku 2006 Európska komisia vypracovala *Akčný plán ochrany biodiverzity EÚ* (EK, 2006), ktorý bol následne podpísaný ministrami životného prostredia členských krajín. Po prvýkrát boli do jediného strategického dokumentu zahrnuté všetky príslušné ekonomické sektory a oblasti politiky, ktoré majú zároveň zodpovednosť za jeho plnenie. Cieľom

bolo vytvoriť komplexný program cieľov a aktivít, ktorý umožní EÚ splniť svoj záväzok zastaviť úbytok biodiverzity do roku 2010. V akčnom pláne EÚ pre biodiverzitu sú identifikované štyri hlavné oblasti činnosti, je stanovených desať hlavných cieľov a štyri podporné opatrenia pre dosiahnutie cieľa na rok 2010 v oblasti biodiverzity a na nasmerovanie biodiverzity na cestu obnovy (rámček 1). Rozpracované sú do vyše 150 prioritných opatrení a podporných opatrení, realizovaných na národnej úrovni a úrovni EÚ.

Rámček 1. Hlavné oblasti činnosti, ciele a podporné opatrenia Stratégie ochrany biodiverzity EÚ do roku 2010

CIELE

Biodiverzita v EÚ

- 1: Chrániť najdôležitejšie biotopy a druhy v EÚ
- 2: Chrániť a obnoviť biodiverzitu a ekosystémové služby v širších vidieckych oblastiach EÚ
- 3: Chrániť a obnoviť biodiverzitu a ekosystémové služby v širšom morskom prostredí EÚ
- 4: Posilniť kompatibilitu regionálneho a územného rozvoja s biodiverzitou v EÚ
- 5: Podstatne znížiť vplyv invázných cudzích druhov a cudzích genotypov na biodiverzitu EÚ

EÚ a globálna biodiverzita

- 6: Podstatne posilniť účinnosť medzinárodného riadenia biodiverzity a ekosystémových služieb
- 7: Zásadne posilniť podporu biodiverzity a ekosystémových služieb vo vonkajšej pomoci EÚ
- 8: Podstatne znížiť vplyv medzinárodného obchodu na globálnu biodiverzitu a ekosystémové služby

Biodiverzita a zmena klímy

- 9: Podporovať adaptáciu biodiverzity na klimatickú zmenu

Vedomostná základňa

- 10: Podstatne posilniť vedomostnú základňu pre ochranu a udržateľné využívanie biodiverzity v EÚ a celosvetovo

PODPORNÉ OPATRENIA

1. Zabezpečenie primeraného financovania
2. Posilňovanie rozhodovania EÚ
3. Budovanie partnerských vzťahov
4. Rozvoj vzdelávania, povedomia a účasti verejnosti

vykonávanie akčného plánu EÚ pre biodiverzitu.

3. mája 2011 prijala Európska komisia svojím oznámením č. 244 novú stratégiu na zastavenie straty biodiverzity a služieb ekosystémov v EÚ do roku 2020 (EK, 2011). Táto stratégia je v súlade s dvomi záväzkami, formulovanými vedúcimi predstaviteľmi EÚ v marci 2010 – víziou pre rok 2050 a hlavným cieľom pre rok 2020 (rámček 2).

Stratégia je tiež v súlade s globálnymi záväzkami, prijatými na desiatej konferencii zmluvných strán *Dohovoru o biologickej diverzite* (Nagoja, október 2010), kde

prijali poprední predstavitelia 193 krajín balíček opatrení na boj proti globálnej kríze biodiverzity v nasledujúcom desaťročí, zosumarizovaný v celosvetovom *Strategickom pláne pre biodiverzitu* na obdobie 2011 – 2020.

Stratégia EÚ *Naše životné poistenie, náš prírodný kapitál: stratégia Európskej únie pre ochranu biodiverzity do roku 2020* (EK, 2011) obsahuje 6 vzájomne sa podporujúcich cieľov, ktoré zodpovedajú hlavnému cieľu 2020 (rámček 3). Ich splnenie pomôže zastaviť stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémových služieb, pričom každý z cieľov sa

zameriava na konkrétnu problematiku: ochrana a obnova biodiverzity a s ňou spojených ekosystémových služieb (ciele 1 a 2), posilnenie priaznivého príspevku poľnohospodárstva a lesného hospodárstva k zníženiu kľúčových tlakov na biodiverzitu v EÚ (ciele 3, 4 a 5) a posilnenie príspevku EÚ k biodiverzite v celosvetovom meradle (cieľ 6). Cieľom tejto stratégie je zvrátiť stratu biodiverzity a urýchliť prechod EÚ na *zelené* hospodárstvo, ktoré účinne využíva zdroje (EK, 2011).

Začiatkom roka 2014 sa vykoná priebežné hodnotenie tejto stratégie, aby sa jeho výsledky mohli zohľadniť pri príprave 5. národnej správy EÚ, ktorá sa vyžaduje v rámci *Dohovoru o biologickej diverzite* OSN. Ciele a opatrenia sa opätovne zväžia, keď budú k dispozícii nové informácie a keď sa dosiahne pokrok pri plnení cieľov stanovených v stratégii.

Rámček 2. Vízia pre rok 2050 a hlavný cieľ pre rok 2020

Vízia pre rok 2050: Biodiverzita EÚ a ekosystémové služby, ktoré poskytuje – prírodný kapitál EÚ – sú chránené, cenené a primerane obnovené z dôvodu vnútornej hodnoty biodiverzity a pre ich zásadný prínos pre blaho ľudstva a ekonomickú prosperitu a aby sa tak zabránilo katastrofickým zmenám, spôsobeným stratou biodiverzity.
Hlavný cieľ pre rok 2020: Do roku 2020 zastaviť úbytok biodiverzity a degradáciu služieb ekosystémov v EÚ, obnoviť ich v čo najväčšom možnom rozsahu a zároveň zvýšiť príspevok EÚ k zamedzeniu straty biodiverzity v globálnej mierke.

Rámček 3. Ciele a opatrenia Stratégie EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020

- Cieľ 1. Zrealizovať Smernicu o vtákoch a Smernicu o biotopoch v plnom rozsahu**
- 1: Dokončiť budovanie sústavy NATURA 2000 a zaisťiť jej dobré spravovanie
 - 2: Zaisťiť náležité financovanie lokálnej sústavy NATURA 2000
 - 3: Zvýšiť informovanosť a angažovanosť zainteresovaných strán a zlepšiť presadzovanie opatrení
 - 4: Zlepšiť a zracionalizovať monitorovanie a vykazovanie
- Cieľ 2. Zachovať a obnoviť ekosystémy a ich služby**
- 5: Zlepšiť vedomosti o ekosystémoch a nimi poskytovaných službách v EÚ
 - 6: Stanoviť priority v oblasti obnovy a podpory využívania zelenej infraštruktúry
 - 7: Zaisťiť, aby nedošlo k čistej strate biodiverzity a ekosystémových služieb
- Cieľ 3. Zvýšiť príspevok poľnohospodárstva a lesného hospodárstva k udržaniu a posilneniu biodiverzity**
- 8: Posilniť priame platby za environmentálne verejné úžitky v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ
 - 9: Lepšie zamerať rozvoj vidieka na ochranu biodiverzity
 - 10: Zachovať poľnohospodársku genetickú diverzitu v Európe
 - 11: Podporovať lesných hospodárov, aby chránili a posilňovali biodiverzitu lesov
 - 12: Integrovať opatrenia na ochranu biodiverzity do lesných hospodárskych plánov
- Cieľ 4. Zaisťiť udržateľné využívanie rybolovných zdrojov**
- 13: Zlepšiť riadenie lovených populácií
 - 14: Odstrániť nepriaznivé vplyvy na populácie rýb, druhy rýb, ich biotopy a ekosystémy
- Cieľ 5. Bojovať proti inváznym cudzím druhom**
- 15: Posilniť programy EÚ na ochranu zdravia rastlín a zvierat
 - 16: Zriadiť nástroj vyhradený pre invázne cudzie druhy
- Cieľ 6. Pomôcť zamedziť strate biodiverzity v celosvetovom meradle**
- 17: Obmedziť nepriame hnacie sily, spôsobujúce stratu biodiverzity
 - 18: Mobilizovať dodatočné zdroje pre ochranu biodiverzity v celosvetovom meradle
 - 19: „Testy biodiverzity“ pre rozvojovú spoluprácu EÚ
 - 20: Regulovať prístup ku genetickým zdrojom a spravodlivo a vyrovnane zdieľať výhody vyplývajúce z ich využívania

Literatúra

- EK: Zastavenie poklesu biodiverzity do roku 2010 – a v nasledujúcich rokoch. Trvalo udržateľné ekosystémové služby v prospech ľudstva. Oznámenie Komisie COM (2006) 216 z 22. 5. 2006.
- EK: Hodnotenie vykonávania akčného plánu EÚ pre biodiverzitu (2010). Správa Komisie Rade a Európskemu parlamentu. COM(2010) 548 z 8. 10. 2010.
- EK: Naše životné poistenie, náš prírodný kapitál: stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov. COM(2011) 244 z 3. 5. 2011.

RNDr. Ľuboš Halada, CSc.,
 lubos.halada@savba.sk

Ústav krajinskej ekológie SAV, pobočka Nitra, Akademická 2, P. O. Box 22, 949 10 Nitra